

TA'LIM JARAYONINI MODEMIZATSIYALASH

Hamrayeva .O.F

Farg'ona davlat universiteti

O'qituvchisi

Mamirov Otkirbek Dilshodbek og'li

Farg'ona davlat universiteti

Jismoniy madaniyat fakulteti

2-kurs talabasi

Annotatsiya: *mazkur maqolada ta'lim jarayonini modernizatsiyalash haqida ilmiy izlanishlar olib borilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogika, millat, ta'lim, taqdir, istiqlol.*

Ta'lim-tarbiya jarayonini modernizatsiyalashning asosiy maqsad va vazifalari. Ta'lim-tarbiya jarayonini modernizatsiyalash omillari. Uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish Konsepsiyalari.

Ta'lim-tarbiya jarayonini modernizatsiyalashning asosiy maqsad va vazifalari. Ta'lim-tarbiya jarayonini modernizatsiyalash omillari. Uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish Konsepsiyalari.

Respublikamiz ijtimoiy-iqtisodiy va ma'rifiy sohalarida amalga oshirilayotgan modernizatsiyalash jarayonlari uzluksiz ta'lim tizimiga ham bevosita ta'sirini ko'rsatmoqda. Bu o'z navbatida, zamonaviy ta'lim muhitining muhim tavsifi hamda shaxs imkoniyatlari muvaffaqiyatli amalga oshirilishining sharti sifatida ta'lim paradigmalarini takomillashtirish, uning tarkibiy qismlari funktsional va kontseptual muammolari yechimini ishlab chiqishni taqozo etmoqda.

Respublikamizda uzluksiz ta'lim tizimi ijtimoiy sohalar hamda iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiyalash sharoitida muhim ijtimoiy institutlardan biri sifatida ta'limiy, tarbiyaviy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy funktsiyalarni bajarmoqda. Ularning muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlash uchun o'quvchilarda ijodiy va mustaqil fikrlash, kasbiy yetuklik va yuksak ma'naviyatni shakllantiruvchi pedagogik shart-sharoitlar yaratilishi lozim.

Uzluksiz ta'lim tizimida har tomonlama yetuk, ijodkor shaxsni tarbiyalash, o'quvchini uzluksiz rivojlantirish uchun ta'lim-tarbiya jarayonining barcha bosqichlarida pedagogik tizimning tarkibiy qismlari o'zaro aloqadorligi, muvofiqligi hamda istiqbolga yo'naltirilganligini ta'minlash hamda ularni amalga oshirishning didaktik shart-sharoitlarini aniqlashni taqozo etadi.

Kadrlar tayyorlash milliy modelining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan uzluksiz ta'lim tizimida uzviylikni ta'minlash milliy dasturda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ustuvor ahamiyat kasb etib, ta'lim tizimining vertikal va gorizontal uzviyligini ta'minlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish borasidagi ilmiy tadqiqotlarni jadallashtirishni talab qiladi.

Ta'lim uzluksizligini ta'minlashning bosh g'oyasi o'quvchi shaxsining ta'lim sub'ekti sifatida izchil rivojlanib borishi bilan bog'liq. Kadrlar tayyorlash milliy modelida bu g'oya rivojlantirilib, shaxs kadrlar tayyorlash tizimining bosh sub'ekti va ob'ekti, ta'lim sohasidagi xizmatlarning iste'molchisi sifatida e'tirof etilgan. Respublikamizda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlarida shaxsning rivojlanishi uzluksiz jarayon sifatida qaralib, unda o'quv jarayonining faqat bilish emas, balki o'zlashtirilgan bilimlarni ijodiy talqin qilishni nazarda tutuvchi rivojlantiruvchi ta'lim g'oyalari bilan uyg'unlashgan. Bu esa axborot berishga asoslangan o'qitishdan shaxsga yo'naltirilgan ta'limga, xotiraga asoslangan o'qitishdan faol o'zlashtirishga asoslangan o'qitishga o'tilishini belgilab berdi.

Respublikamizda uzluksiz ta'lim tizimini ishlab chiqishda milliy ta'lim modeli ilmiy yondashuvining o'ziga xos xususiyati shundaki, uzluksiz ta'lim tizimi yaxlitlik, uzviylik va uzluksizlikda, ya'ni bir butun tizim shaklida qaraladi. Uzviylik va uzluksizlik ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillaridan biri sifatida belgilanib, pedagogika nazariyasida uni ifodalovchi tizimlilik va izchillik ta'limning metodologik asosini tashkil qilishi bilan birga didaktik printsip sifatida ham alohida qayd etilgan. Ta'limning uzviyligi – ta'lim mazmunining tizimlilik, izchilligi va mantiqan bog'liqligi ta'minlanishini, o'quvchilar o'zlashtirgan bilimlarning keyingi bosqichlarda ko'nikma va malakalarga o'tishiga asos yaratuvchi, ta'limning har bir bosqichida ma'lum darajada bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishni ta'minlashni talab qiluvchi didaktik printsipdir. Uzviylikning mohiyati har bir shaxsga o'ziga mos bilim olish sharoitlarini yaratib bera oladigan ta'limga bo'lgan shaxs va jamiyatning ehtiyojlarini qoniqtirish zarurati bilan belgilanadi.

Bugungi kunda mamlakatimiz ta'lim muassasalarida o'quv, tarbiyaviy, boshqaruv hamda investitsion faoliyat Kadrlar tayyorlash milliy dasturining to'la ijrosini ta'minlashga qaratilgan. Bularning barchasi tuzilmaviy o'zgarishlarni davlat ta'lim muassasalari rivojlanish dinamikasi, uzluksiz ta'lim va kadrlar tayyorlashni boshqarishning samarali tartibini joriy qilish, ta'lim sifatini nazorat qilish tizimini shakllantirishni talab etadi.

Kadrlar tayyorlash milliy modelining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan uzluksiz ta'lim tizimida uzviylikni ta'minlash milliy dasturda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ustuvor yo'nalishlarni belgiladi.

Ta'lim-tarbiya jarayonining barcha bosqichlarini qamrab oluvchi uzluksiz ta'lim tizimi har tomonlama yetuk, barkamol avlodni yetishtirish uchun barcha shart-sharoitlarni yaratadi. Uzluksiz ta'lim deganda – o'quvchi shaxsini uzviy rivojlantirish maqsadida har bir ta'lim bosqichida pedagogik tizimning barcha tarkibiy qismlarining o'zaro muvofiqligi, istiqbolga yo'naltirilganligi tushuniladi.

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy printsiplaridan biri sifatida uzluksiz ta'lim kadrlar tayyorlash tizimining asosi, respublikaning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlovchi, shaxs, jamiyat va davlatning iqtisodiy, ijtimoiy, ilmiy-texnikaviy va madaniy extiyojlarini qondiruvchi ustuvor soha ekanligi, ijodkor, ijtimoiy faol, ma'naviy barkamol shaxsning shakllanishi va yuqori malakali raqobatbardosh kadrlar tayyorlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishi, davlat ta'lim standartlariga muvofiq turli darajalardagi ta'lim dasturlarining izchilligi ta'minlanishi va maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim, kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash hamda maktabdan tashqari ta'lim turlarini o'z ichiga olishi ta'kidlanadi.

Pedagogikada ta'limning ilmiy-nazariy, uslubiy asoslari bilan bir qatorda ta'limning didaktik printsiplariga ham alohida to'xtalib o'tiladi. Ularga ta'limda ilmiylik, tizimlilik va izchillik, onglilik va faollik, bilimlarni puxta va mustahkam o'zlashtirish, o'quvchilarni yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olish, ko'rgazmalilik, nazariyani amaliyot bilan bog'liqligi, mustaqillik va erkin fikrlash hamda tafakkur qilish kabilar kiritiladi. Ta'lim-tarbiya jarayonida uzviylik va uzluksizlik fan, ta'lim va ishlab chiqarishning o'zaro uzviyligi; ta'lim mazmuni uzviyligi; bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdagi uzviyligi; o'quvchi shaxsini shakllantirishdagi uzviylik; ta'lim metodlari hamda shakllarini qo'llashdagi uzviylik; o'quvchilar o'zlashtirishini baholashni tashkil qilishdagi uzviylikni ta'minlaydi.

Ushbu talablardan kelib chiqib, umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimi o'rtasidagi ta'lim-tarbiya jarayoni Davlat ta'lim standartlari, o'quv rejalari hamda dasturlarni ishlab chiqishda o'zaro uzviylikni ta'minlash masalalariga alohida etibor qaratiladi. Bu maqsadda variativ o'quv dasturlari hamda darslik va o'quv qo'llanmalarni yaratishda umumiy o'rta, o'rta maxsus hamda oliy ta'lim tizimi pedagoglarining hamkorligini takomillashtirish talab etiladi.

Inson bugungi kunda tayyor yechimlar bo'lmagan va berilmaydigan o'zgarib boruvchi muhitda, jamiyatda faoliyat yuritmoqdaki, unda har bir shaxs zarur yechimni o'zi mustaqil topishi va ushbu yechim oqibati uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishi talab etilmoqda. SHu sababli ijodkor mustaqil fikrlovchi va qaror qabul qila oluvchi, o'zgaralar fikrini tinglab, uni e'tiborga olgan holda xulosa chiqara oluvchi shaxsni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ta'lim yoshlarni tayyor o'quv materialini o'zlashtirishga emas, balki muammolar yechimini topishga o'rgatmog'i lozim.

Mamlakat iqtisodiyotining uzviy qismi bo'lgan ta'lim tizimini modernizatsiyalash, texnik yangilash va diversifikatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifasidir.

Ta'limni standartlashtirish butun dunyoda ta'lim tizimini isloh qilishdagi eng yirik tendentsiyalardan biridir. Jamiyatda sodir bo'layotgan bugungi yangiliklar hamda iqtisodiy o'zgarishlar ta'lim tizimi mazmunini mos ravishda loyihalash hamda standartlashtirishni talab qiladi. SHunga mos ravishda Kadrlar tayyorlash milliy dasturida ta'lim oluvchilarning tayyorgarlik sifati va ixtisosiga zaruriy talablarni, ularning madaniy-ma'naviy darajalarini aniqlab beruvchi Davlat ta'lim standartlarini yaratish va tatbiq etishni nazarda tutilgan.

Xalqaro talablarga javob beruvchi davlat standartlarining ishlab chiqilishi, birinchidan, respublikamizda tayyorlanayotgan mutaxassislarning jahon miqyosidagi ekvivalentligini ta'minlash hamda o'z navbatida mamlakatimizning xalqaro mehnat bozorida to'siqlarsiz ishtirok etishini ta'minlashga; ikkinchidan, ta'lim xizmatlari sifatiga aniq talablarni belgilash natijasida kadrlar tayyorlash sifatida oshirish hamda ta'lim muassasalari ishining samaradorligini nazorat qilish tizimini tartibga solishga qaratilgan. Davlatning ijtimoiy buyurtmasini o'zida aks ettiruvchi umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'limning Davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlari ishlab chiqilib, bosqichma-bosqich joriy etildi.

Amaldagi DTS hamda o'quv dasturlari tahlili ta'lim turlari uzluksiz ravishda bir-biri bilan bog'langanligini, ushbu uzluksizlik, avvalambor, ta'lim turlarida o'qitiladigan fanlar o'quv dasturlarining bir-biri bilan o'zaro bog'lanishi talab darajasida amalga oshirilganligini ko'rsatdi. Biroq, ta'lim turlari o'rtasida fanlararo uzviylikka, ya'ni mavzularning mantiqiy ketma-ketligi, oddiydai murakkablikka, xususiqliqdan umumiylikka o'tishda o'quvchilarning yoshi va psixologik jihatdan o'zlashtirish imkoniyatlari yetarli darajada inobatga olinmaganligi, ta'lim dasturlarini o'quv jarayoniga tatbiq etishda ta'lim turlari o'rtasida mazmun uzluksizligi va uzviyligi to'la ta'minlanmaganligi ayon bo'ldi.

Uzluksiz ta'limning printsiplari xususiyatlari qo'llaniladigan vosita, usul va tashkiliy shakllarning turli-tumanligi va moslashuvchanligi, ta'limning fundamentallashuvi, insonparvarligi, demokratlashuvi hamda milliy yo'naltirilganligi, ta'lim jarayonlarining yo'nalish va mazmuniga ko'ra tabaqalashtirilganligi bilan belgilanadi.

Xulosa. Ta'lim jarayonlarini modernizatsiyalash omillari: DTS, o'quv dasturlari hamda qo'llanmalarni yangi bilimlarni olish va yaratish uchun asos bo'lmaydigan ma'lumotlar bilan yuklanganligini kamaytirish, o'quv fanlarining keyingilari uchun asos bo'lishi hamda amaliy faoliyatda o'z tatbiqiga ega bo'lishiga erishish; ta'limning kasbiy yo'naltirilganligini ta'minlash, fundamental va tatbiqiy bilimlarning optimal munosabatlarini belgilash; ta'lim jarayonini muayyan faktlarni emas, jarayon va hodisalar, ularning amalga oshish mexanizmlarini o'rganishga qaratish, beriladigan ma'lumotlarning o'quvchilar kundalik hayoti bilan uzviy bog'liqligiga erishish; axborotlarni amaliy tahlil qilish ko'nikmalarini tahlil qilish, bilimlarni mustaqil egallashni ta'minlaydigan ta'lim metodlarini tanlashga e'tibor qaratish; ta'lim mazmunining muntazam ravishda yangilanib borish mexanizmlarini takomillashtirish va keng joriy etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hamrayeva, O. F. Q. (2023). OLIY TA'LIM MUASSASASI TALABALARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING AYRIM JIHLTLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(1), 537-544.
2. Hamroyeva, O. F. (2023). OLIY TA'LIM MUASSASASI TALABALARINI KASBIY-KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4), 985-991.
3. Abdixakimovich, X. K. (2023). PEDAGOGIK HAMKORLIK ASOSIDA BO 'LAJAK OFITSERLARDA FUQAROLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH. *Science and innovation*, 2(Special Issue 12), 538-541.
4. Ergasheva, N. M. (2023). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI RAHBARLARINING KOGNITIV KOMPETENTLIGI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(11), 697-702.
5. Сойибназаров, А. И. (2023). МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМ УЧУН ОНЛАЙН ХИЗМАТЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ. ВАРҚАРОРЛИК ВА YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(1), 79-81.
6. Сойибназаров, А. (2023, November). ФОРМИРОВАНИЕ НОВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ И РЕШЕНИЕ ЛОГИЧЕСКИХ ПО ФИЗИКЕ. In *Международная конференция академических наук (Vol. 2, No. 11, pp. 57-65)*.
7. Soyibnazarov, A. (2023, November). UMUMTA'LIM MAKTABLARDA FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA ZAMONAVIY METODLARDAN FOYDALANISH. In *Conference on Digital Innovation: "Modern Problems and Solutions"*.
8. Soyibnazarov, A. (2023, November). FIZIKA FANINI O 'QITISHDA ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING O 'RNI VA AHAMIYATI. In *Conference on Digital Innovation: "Modern Problems and Solutions"*.
9. Soyibnazarov, A. (2023). O 'QUVCHILARNING IJODKORLIK QOBILIYATLARI VA ULARNI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY, PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI. *Scientific journal of the Fergana State University*, (3), 35-35.